Un centenar de veïns de Vilajuïga i Garriguella participen en un rodatge que reviu l'últim combat aeri de la Guerra Civil

El documental recorda aquella batalla, que va tenir lloc a l'aeròdrom, i recupera la figura de Josep Falcó, el jove pilot republicà que el 6 de febrer de 1939 va aconseguir enlairar-se durant l'atac de la Legió Còndor i abatre un avió alemany abans d'emprendre el camí de l'exili

La matinada del 6 de febrer de 1939 Josep Falcó (1916-2014) no la va oblidar mai. Va ser el dia que la Legió Còndor, l'aviació nazi, la mateixa que va destruir Gernika, alertada per l'exèrcit franquista, va atacar els últims aparells de l'aviació republicana, una trentena d'avions que tenien previst fugir a França, a l'aeròdrom de Vilajuïga-Garriguella. Falcó tenia 22 anys i era tinent i cap de l'esquadrilla nocturna. Durant l'atac, la majoria dels pilots no van tenir temps de reaccionar, però Falcó sí que va aconseguir enlairar-se i, pilotant el seu Polikarpov I-15, el Chato, va abatre almenys un dels Messers que els atacaven. Malauradament, el seu avió també va sortir malmès, però va aconseguir aterrar i veure que ja no quedava ningú a l'aeròdrom, només les restes cremades dels avions. Aleshores va emprendre la fugida a peu cap a França, iniciant un llarg exili que el duria a camps de concentració i a Algèria.

Alguns dels participants en el rodatge. / Eduard Martí

El gironí Rubén Collelldemont, un apassionat de la història i de les recreacions amb casa familiar a Tor, va conèixer aquest intens relat vital fa uns anys gràcies a un article del periodista empordanès Josep Playà i va pensar que era un material molt bo per fer-ne un documental, però no tenia finançament. No va defallir i va aconseguir un ajut del Memorial Democràtic. A més, va sumar a l'aventura el realitzador olotí Marc Planagumà i aquest cap de setmana ha tingut lloc el rodatge d'algunes de les principals escenes entre la Garrotxa i l'Empordà, que han mobilitzat un centenar de veïns de Vilajuïga i Garriguella de totes les edats que, vestits d'època, amb maletes, sacs, mantes, carros antics i animals, s'han convertit voluntàriament en extres, per un dia, recreant l'aterratge de Falcó i la visió esgarrifosa de la corrua de gent que emprèn el penós camí cap a l'exili, com també faria ell mateix.

Els veïns han contribuït molt portant des dels vestits, carros fins a animals. / Eduard Martí

Un dia abans del rodatge, que ha tingut el suport econòmic dels ajuntaments de Garriguella i Vilajuïga, Rubén Collelldemont explicava com de sorprès estava de les ganes dels veïns de tirar endavant aquest projecte, que parteix, principalment, d'un llibre autobiogràfic sobre la vida de Josep Falcó, qui, als anys setanta, va retornar a l'Empordà, al mateix escenari, i es va trobar amb una estela que recordava el jove aviador alemany Friedrich Windemuth, qui, amb el seu Messerschmitt Bf 109, va ser abatut aquell febrer del 39. "En Josep la troba i tot i que sabia que havia fet caure un avió desconeixia si el pilot havia mort. És quan s'adona que tots dos tenien la mateixa edat i es queda

bloquejat pensant que podia haver estat ell mateix. A aquelles edats no eren conscients ni del perill, tiraven d'adrenalina, però en Josep entén que va ser ell qui el va matar", recorda Collelldemont. És aleshores quan Falcó, extremadament culpit, fa un gest —una de les claus del documental— que intenta ser un bàlsam per a ell i que acaba esdevenint un símbol humanista.

També s'han pogut veure cavalls en el rodatge. / Eduard Martí

Per tirar endavant aquest treball, que també farà parada a l'aeròdrom d'Ordis, l'equip ha dut a terme diferents entrevistes, entre les quals hi ha la d'Antoni Valldeperes, de l'associació d'antics aviadors republicans i que havia conegut Falcó, i la del periodista Josep Playà, la persona que va fer pública aquesta història. Les escenes de la batalla aèria s'han realitzat aquest dissabte a l'aeròdrom de Tortellà, a la Garrotxa, per qüestions logístiques, utilitzant pirotècnia i armament de fogueig que ha facilitat l'Associació de Recreació Històrica del Montserratí, d'Olesa de Montserrat, a la qual pertany Collelldemont i que, per altra banda, també ha participat en el rodatge. A banda d'aquestes escenes, el documental també combinarà imatges d'arxiu de bombardejos, així com, puntualment, d'altres de fictícies que recrearan els avions i la batalla amb el suport de la intel·ligència artificial. El documental, a més, comptarà amb una segona part que inclourà escenes del making of.

La recreació dels extres ha estat molt aconseguida. / Eduard Martí

Rubén Collelldemont assegura que amb Marc Planagumà comparteixen la mateixa mirada: la "d'explicar la part més amagada de la història, d'una manera pedagògica i per a les noves generacions, perquè el relat el van escriure els vencedors, però el dels republicans i els exiliats va quedar en l'oblit". Així, la voluntat és "fer un reconeixement als exiliats que ho van haver de deixar tot i que després de tants patiments, sembla que no hagin existit mai". La història de Josep Falcó ho resumeix molt bé: "Amb els anys, quan les persones s'allunyen d'aquells fets, d'aquella violència, el cos es va tranquil·litzant, i s'adonen de la bestiesa que és una guerra, que matar no és gratuït". En el cas del que va succeir a Garriguella, "si no s'explica acabarà desapareixent perquè al jovent, per desgràcia, no li interessa massa i la gent gran ja quasi no ho explica". La idea, doncs, és que aquest documental, que voldrien estrenar a Garriguella i Vilajuïga, es pugui projectar als pobles que hi estiguin interessats, però també a instituts i escoles per tal de generar debat.

Notícies relacionades

La previsió és que el documental es pugui presentar oficialment aquest proper mes de febrer. / Eduard Martí

D'altra banda, també es vol reconèixer a les dones que "van lluitar des de la reraguarda treballant a les fàbriques d'armament o arreglaven vehicles militars per anar al front". D'entre aquestes, han volgut destacar dues pioneres de l'aviació. Una, Mari Pepa Colomer, la primera aviadora catalana de la història, que va fer d'instructora dels futurs pilots de la República, així com tasques de trasllat de ferits i vigilància de la costa. L'altra va ser Dolors Vives Rodón, una de les primeres dones a volar i a aconseguir el títol de pilot. Rubén Collelldemont realça la importància que suposa per a ell aquest documental: "Per part meva no hi ha afany de lucre, només ho faig per donar a conèixer la història del país i ja que rebem una subvenció, penso que s'ha de retornar a la societat".

Subscriu-te per seguir llegint

Via: Empordà

Font de l'article: https://www.diaridegirona.cat/cultura/2026/11/23/un-centenar-veins-vilajuiga-garriguella-participen-rodatge-que-reviu-lultim-combat-aeri-guerra-civil-136740526.html